

БП шетелдік транснационалды компаниялардың пайдасынан қарағанда зияны көп деп есептейді

ҮК

***Дефиниция:** Транснационалды компаниялар - бірнеше елдерде филиалдары бар, әлемдік нарықта жұмыс істейтін ірі компаниялар.*

Қазіргі таңда мынадай **проблема** бар: Осындай компаниялар кейде шығын шығарғысы, мемлекетке салық төлегісі келмей түрлі хитростықтарға барып жүр. И соның арқасында реально салықты азырақ төлеп, мемлекеттерде бюджеттік тапшылық, дамушы елдерде инвестиция орнына капитал сыртқа кетуі, халық наразылығы деген проблемалар болып жатыр.

***Идея/арг:** салықтан жалтарып жатыр.*

Бұл қалай жүзеге асып жатыр и неге шын? Так, біріншіден бұл компаниялар әдейі офшор аймақтарға тіркеліп алады. Офшор то есть – бұл шет. компанияларға өте төмен салық мөлшерін ұсынатын компаниялар: Ирландия, Панама, Люксембург т.б И бәріміз білеміз транснационалды компаниялар толық бір жерде болмайды отандық компания болмағасын. И әрине олар көп елде жұмыс істейді, типа шикізат басқа бір елде, өндіріс басқа елде ал сату вообще басқа жерде болып жатады. Солааайы олар тауарды бір елде допустим Қазақстанда өндіреді-> бірақ Ирландиядағы офшордағы филиалына сатады-> офшордағы филиал ол өнімді нарықта қымбатқа сатады-> офшор, компания пайда көреді, табыс полюбому компанияға келеді.

Мыс: Елестетейік мысалы, шетелдік компания бар мұнай өндіріп жатыр:бір баррель мұнайды шамамен нарықтағы бағасымен 100 долларға сатады және жыл сайын миллиардтаған табыс тауып отыр-> егер бәрі әділ болатын болса компания мемлекетке салық төлейді-> табысының 20 процентін может 200млн доллар салық төлейд-> оны мемлекет өз пайдасына, дамытуға, инфрақұрылымдарға, проблемаларды шешуге жұмсайды.

Алллл енді офшор болатын болса-> ол компания Ирландияда филиал ашады атын чуть өзгертіп жіберіп оны сол Ирландияға тіркеп қояды-> компания енді өз тауарын мұнайды тек өз филиалына арзанырақ қып жарты бағасына 50 долларға сатады-> ал офшордағы компания оны нарықтағы бағасымен 100 долларға сатады-> енді не болады компания как будто өз тауарын 50 долларда сатып жатыр и мемлекетте оның табысы аз болып көрінеді салық та өтеее аз төлейді, 20-30% орнына 1-5 %-> проблема в том филиалында сатып жатқаны, ол пайда полюбомуууу айналып ішке, компанияға келіп жатыррр-> документте, мемлекет тіркеуінде ол аз, бірақ на самом деле филиалдарындағы, офшордағымен табысы көөөп, ол мемлекеттен өз табысын жасырып жатыр. Надеюсь, түсінікті

Енді ол неге жаман? Себебі мемлекетке салық өте аз түсіп жатыр чем “түсуі керек болған” мөлшерге қарағанда-> мектеп, аурухана, инфрақұрылым дамытатын ақша бәрі шетелге кетіп жатыр-> қарапайым халық зардап шегіп жатыр бюджетке ақша түспегесін

еще мынадай жағдайды да қарастыруға болады-> әділетсіздік-> қараңыз офшор ол салық төлемейді себебі ондай офшорлар кәсіп ретінде саналмайды бірақ өзінің мұнайын, тауарын сата береді пайда түсе береді -> сол аймақтың шағын кәсіпкерлері шее? Олар міндетті түрде салық төлейді сонда әділетсіздік қой, заң бәріне бірдей болғанымен шетелдік компаниялар осындай схема қолданып өз пайдаларын көріп жүр “әділетсіз”

жолмен-> + Жергілікті компаниялар бәсекеге төтеп бере алмайды → отандық өндіріс өледі.

Неге бұл маңызды? Қай-қай компания болсын әділетті түрде салық төлегендері дұрыс. Офшор арқылы пайдасын жасырып жүрген компаниялардың салық төлеуі – бұл қоғам алдындағы этикалық, экономикалық және құқықтық жауапкершілік. Себебі ман айтқандай салықтан жиналған ақшаға мектеп, аурухана т.б салынады. Себебі салық-мемлекеттің табыс көзі. ТҰК сияқты алып компаниялар салық төлемесе: мемлекет кедейленеді, халыққа арналған қызметтер әлсірейді, әлеуметтік теңсіздік

Офшор пайдалану заңды болса да, әділетті емес. Себебі бұл мүмкіндікті тек ірі, бай корпорациялар қолдана алады. Ал шағын кәсіпкер, жай жұмысшы салықтан жалтара алмайды получается әлеуметтік әділетсіздік: байлар салық төлемейді, кедейлер төлейді, кедейлене береді.

Факт: Apple (Еуропадағы схемалары)

Apple компаниясы 2004–2014 жылдар аралығында Ирландиядағы екі филиал арқылы өз табысын офшорлық схемамен жасырып келген.

Нәтижесінде олардың тікелей салық ставкасы 0.005% болды.

2-идея/арг: дамушы елдерге тиіп жатқан зардаптар, экология, экономика, денсаулық

Көп транснационалдық компаниялар дамушы елдерге тек шикізат өндіру үшін келеді. Олар ресурстарды алады мұнай, алтын, кобальт т.б. Бірақ өңдеу, өндірістің табысты бөлігін өз елдерінде жүргізеді. Дамушы елдер тек шикізат көзі болып қалып жатыр пайдаланып кетед и все

Мыс: Конго-алтын, кобальт, мысқа бай, біраақққ оның бәрін өндіріп жатқан шетелдік компаниялар: Glencore, China Molybdenum ->Конго халқын тек арзан жұмыс күші ретінде пайдаланады-> Конго не экономикасы, не технологиясы дамып жатқан жоқ тек оны пайдаланып жатыр все.

+ Мыс: ТШО – елдегі ең ірі мұнай жобасы. Оның 75%-ы шетелдік компанияларға тиесілі (Chevron, ExxonMobil) ол мұнайды өңдемей, экспорттайды-> табысы сол жаққа кетіп жатыр, ресурсы бірақ Қазақстанда -> Қазақстан экологиясына үлкееенн зардаптар келіп жатыр, Атырауға -> соңғы жылдары білеміз Атырау экологиясы өтее қауіпті деңгейде тұр-> таңертең тұрсаң всегда өте жаман иіс, үйден шыға алмайсың, терезе аша алмайсың-> ауру боласың -> сен өз қалаңда тұрып жатырсың, туған жеріңде тұрғың келеді а тут такие проблемы просто рақаттана алмайсың -> ластанған ауаны жұта беріп ауру боласың->

Факт: 1990-жылдардан бастап Атырау тұрғындарының денсаулығы нашарлаған, басқа ТШО сияқты компаниялар жоқ өңірлерден қарағанда Атыраулықтарда анемия, туберкулез, тыныс жолы, қатерлі ісік аурулары көбірек кездеседі.

Атырау статистика бойынша Қазақстандағы қалалар ішінде ең лас. Ауа ластануы жоғары деп танылған.

Контрребатл: Қарсылас айтуы мүмкін: ТШО-ға салық салынып жатыр

Иә, ТШО салық төлеп жатыр и ол мынадай ауқымды проблеманы ешқашан шешпейді ол жалғаса береді, потому что олардың табысы миллиардтаған доллар\$, компанияның Қазақстанға тек 20-25% үлесі ғана тиесілі. И оларға біз салып жатқан салықты төлей салу смело, салық төлеу-олардың міндеттері оны ерекше етіп қараудың керегі жоқ. Олар салықты төлеп тастап, ары қарай экологияға зардабын тигізе беруді жалғастыра береді. Салықтан түскен ақша и то Атырау экологиясын жақсартуға кетіп жатырған жоқ: әлеуметтік төлемдерге, жалақыға, шығындарға кетіп жатыр, экологияға жұмсалып жатса онда өте аз проценті, себебі олай болатын болса соңғы жылдарда Атырау экологиясында хотя бы құттай бір оң өзгеріс болар еді, ол болып жатқан жоқ. Соңғы 10 жылда экология, халық денсаулығы, жағдайы только хуже и хуже.

+ тәуелділік. Вроде мұнай, ресурс біздікі, бірақ оны үстемдік қылып отырған біз емес, өзіміз ештеңе шеше алмаймыз. Қазақстан ТШО сияқты компанияларға экологиялық т.б талаптарын күшейте алмайды. Себебі Атырау облысының мыңдаған адамы сонда жұмыс жасап жатыр, кәсіпорындар, компаниялар соларға тәуелді, экономикамыз соларға тәуелді. Ертең мұнай бағасы құлайтын болса, бүкіл бюджет күйрейді.

Салыстыру егер транснационалды компаниялар болмаса:

Біздің, тағы басқа шикізат, ресурстары бар мемлекеттер бюджетке әрине ақша керек болғасын, қалай болса да бәрібір өз ресурстарын өздері меңгерер, өзі-би, өзі-қожа болар еді. Пайда да өздеріне түсер еді. Бәрі мемлекет бақылауында болар еді, келіп жатқан зияндар т.б. Мемлекет бақылауында болғасын андай экологияға зардаптар келмейтін еді. , халық жағдайы жақсы болар еді, ешкімге экономикамыз тәуелді болмас еді, пайда түсіп жатырғасын инфрақұрылым т.б жалпы мемлекет дамитын еді, жалақы көтерілер еді